

A stylized question mark logo consisting of a thick black outline and a solid yellow interior. The question mark is positioned to the left of the main title text.

Fremtidens
Folkeoplysning
- et politikpapier

Fremtidens folkeoplysning - Et politikpapir for Dansk Folkeoplysnings Samråd

Indhold:

Indledning

Hvorfor er arbejdet med fremtidens folkeoplysning nødvendigt?

1. Folkeoplysningens værdigrundlag

Fælles værdier for folkeoplysningen.

2. Opgaven for Dansk Folkeoplysnings Samråd

Udvikling og erfaringsindsamling, lobby og kommunikation, netværk og samarbejde er nøgleord for den fremtidige indsats.

3. Medlemsorganisationerne og politikpapiret

Medlemsorganisationernes relationer til Dansk Folkeoplysnings Samråds kerneværdier

Afslutning

Indledning:

Folkeoplysningen i Danmark oplever i disse år en række nye udfordringer.

Udfordringerne kommer primært fra:

- Globaliseringen af samfundet, der betyder øget konkurrence og skaber nye sociale, kulturelle og identitetsmæssige påvirkninger.

- Den uddannelsespolitiske tænkning, der, qua globaliseringen, de teknologiske forandringer m.v., skaber øget fokus på uddannelse som konkurrenceparameter, med stigende faglig specialisering som tendens, og samtidig bevirker, at livslang læring gøres til et krav.

- Det politiske system, der ikke har noget klart billede af folkeoplysningen og dens relevans i forhold til de udfordringer, vores samfund og vi som borgere står overfor.

- Folkeoplysningen selv, hvis identitet og legitimitet er udfordret efter en periode med markedsdrevet udvikling og kamp for overlevelse, der har synliggjort en akilleshæl i evnen til at håndtere forandringshastigheden.

Udfordringerne betyder, at folkeoplysningen ikke uændret kan fortsætte sin virksomhed som hidtil. Der er behov for at forny, styrke og dokumentere folkeoplysningen. Derfor igangsatte Samrådet i 2003 en proces, der skulle svare på spørgsmålet: Hvordan kan og skal folkeoplysningen udvikle sig for at leve op til de krav, den vil blive stillet overfor i fremtiden?

Målet var en reformulering af folkeoplysningens værdier som grundlag for fremtidens folkeoplysning. Dette papir er et resultat af denne proces.

Politikpapiret skal bruges som grundlag for Samrådets arbejde i de kommende år, således at ønsket om fornyelse kan blive omsat til handling.

Afsnit 1: Folkeoplysningens værdier

Den samlede folkeoplysning samler sig om 5 kerneværdier:

Åbenhed

Demokrati

Det hele menneske

Fordybelse

Selvorganisering

Disse fem kerneværdier er udarbejdet i debatten om Fremtidens Folkeoplysning. Kerneværdierne udtrykker kontinuitet og holdbarhed, men signalerer samtidigt også at ordvalg og betoning ændrer sig fra en historisk epoke til en anden.

Folkeoplysningen er kendetegnet ved og forpligter sig ved disse værdier. Det er det fundament folkeoplysningen står på, når den skal svare på samfundets aktuelle udfordringer.

Udfordringerne og de 5 kerneværdier

Åbenhed

Udfordringen:

Danmark, Europa, ja hele verden, oplever i disse år forandringer af et omfang, der kan sammenlignes med forandringerne under den industrielle revolution. Globaliseringen og den teknologiske udvikling er to hovedårsager til forandringerne, der har betydning for arbejdsmarkedet og uddannelsessystemet, men også livet i øvrigt.

Der stilles krav om stadig flere kvalifikationer og kompetencer. Evnen til omstilling bliver altafgørende og søges løst med krav om ny læring og uddannelse. Læring igennem hele livet er blevet vor tids mantra.

Den demografiske struktur ændrer sig, livsstilmønstre udvikler sig. Nye kulturelle påvirkninger udfordrer folks frie tid. Vi færdes i stadig større dele af vores liv i skiftende netværk og fællesskaber, som ofte er defineret af job, uddannelse, bopæl og socialt tilhørsforhold.

Samfundet er ikke længere homogent, men er blevet til et multikulturelt samfund med mangeartede kulturer, sprog, familieformer, livsanskuelse, etnicitet etc.

Kløften mellem dem, der kan klare sig i den ny tid og nye verden, og dem, der ikke kan, vokser. Friheden og valgmulighederne har aldrig været større, men indebærer også flere risici og skaber større utryghed og uvished.

Folkeoplysningens svar:

Folkeoplysningen er åben for alle. Vi har ingen adgangskrav, så her kan deltagerne møde mennesker, der er forskellige fra dem selv med andre historier og andre visioner. Folkeoplysningen er baseret på frisind og sigter på at udvikle tolerance og

sammenhængskraft på tværs af de skel, der ellers eksisterer i samfundet.

Folkeoplysningen er socialiserende og integrerende. Folkeoplysningen har derfor en afgørende rolle at spille, hvis vi skal lykkes med at lære at leve sammen i et mere mangfoldigt samfund. De enkelte tilbud kan godt være rettet mod specifikke målgrupper, men i sidste ende er det op til den enkelte deltager selv at bestemme, om han eller hun kan og vil deltage.

Demokrati

Udfordringen:

Internationaliseringen er for alvor slået igennem. Nationalstaten har igennem de sidste par århundreder været det afgørende niveau i forhold til at træffe politiske beslutninger. I de seneste årtier har denne position været aftagende, fordi nationalstaten er blevet presset både fra det internationale samfund og fra stigende krav om regionalt eller lokalt selvstyre. Mange problemer – miljø, immigration, sikkerhed etc. – ”siver” fra nationalstaten til de internationale politiske fora, mens andre – f.eks. uddannelse, sundhed, fritid etc. – i stigende grad bliver decentraliseret.

Det bliver hermed en udfordring at få nye former for demokrati til at fungere, både globalt og lokalt. Hertil kommer, at vores samfund er blevet mere komplekst og dermed mere uigennemskueligt. Mange har svært ved at gennemskue, hvad der foregår, og oplever en ”afkobling” i forhold til det politiske system. Aktivt medborgerskab og deltagelse i demokratiet er ikke længere en generelt udbredt norm hos alle borgere i vores samfund, men er et tilvalg, som man skal motiveres til at foretage.

Folkeoplysningens svar

Folkeoplysningen motiverer til og udøver demokrati i ordets bredeste forstand. I folkeoplysningen er deltagerindflydelse, medansvar og aktiv deltagelse grundstenen i enhver aktivitet. Folkeoplysningen bidrager derfor både direkte og indirekte til udviklingen af den demokratiske kultur og motiverer deltagerne til aktivt medborgerskab.

Det hele menneske

Udfordringen:

Det moderne liv og samfund opleves af mange som fragmenteret og individualiseret. Vi er alle blevet vort eget livs arkitekt, samtidig med at presset i forhold til uddannelse, på arbejdet og i familien opleves som stigende.

For den enkelte bliver det sværere at se og opleve sammenhænge, og det giver problemer med at forstå og få indflydelse på alle dele af sin tilværelse.

Den enkeltes oplevelse af tilværelsens opdeling forstærkes af, at krav til kvalifikationer og kompetencer i stigende grad gøres situationsbestemte og situationsafhængige.

Folkeoplysningens svar:

Folkeoplysningens tilbud tager som princip altid udgangspunkt i det enkelte menneskes ønsker og behov frem for "systemets". Vi giver deltagerne mulighed for at leve deres liv som kompetente mennesker og borgere, og vi medvirker til at skabe livskvalitet.

Folkeoplysningen tager alle livets facetter alvorligt, de personlige, de samfundsmæssige og de erhvervmæssige. Det handler om at give den enkelte mulighed for at skabe mening og sammenhæng i tilværelsen og tage ansvar for sit eget liv og medansvar for fællesskabet.

Fordybelse

Udfordringen:

Det moderne samfund er præget af stigende grad af kompleksitet. Den teknologiske udvikling, forandringshastigheden og aftraditioniseringen sætter sine spor i borgernes tilværelse.

Den teknologiske udvikling har skabt en rivende udvikling i mediebildet. Vores hverdag er præget af et bombardement af informationer gennem mobiltelefoni, e-mails, Internet, TV og radio, der risikerer at føre til en overfladisk og fragmenteret opfattelse af verden, som igen betyder, at det kan være svært at få forståelse og sammenhæng i tilværelsen.

Stadigt ændrede samfunds- og arbejdsmarkedskrav, dikterer hvilken uddannelse og hvilken viden, der er relevant for borgerne.

De stadige forandringer, ændrede normer, livsformer og sociale fællesskaber stiller nye krav til den enkelte borger, der skal forme sin egen tilværelse.

Folkeoplysningens svar:

Folkeoplysningen beskæftiger sig med emner, der er væsentlige for både den enkelte deltager og for samfundet. Folkeoplysningen opererer ikke med eksamen, karakterer eller udefra kommende krav, og der er plads til fordybelse for deltagerne. Drivkraften er lyst til at blive klogere på sig selv og på verden sammen med andre. Folkeoplysningen giver tid og rum til fordybelse, indsigt, refleksion og fritænkning som bidrag til den personlige dannelse og samfundsmæssige deltagelse.

Selvorganisering

Udfordringen:

I dag stiller politikerne, det offentlige system og uddannelsessystemet krav til borgerne. "Systemet" tager initiativet. Motivation kommer ofte af nødvendighed. "Du skal have en uddannelse for at klare dig", lyder det. Alt er organiseret og sat i system. Borgeren skal bare vælge til eller fra.

Folkeoplysningens svar:

Folkeoplysningen bygger på selvorganisering. Initiativet kommer fra civilsamfundet, ikke fra det offentlige eller fra kommercielle interesser. Det er deltagerne, der i samarbejde med hinanden tager ansvaret for at skabe og udvikle de folkeoplysende aktiviteter. Selvorganiseringen og friheden til selv at træffe væsentlige beslutninger er forudsætningen for, at folkeoplysningen kan skabe rum for fritænkning.

Perspektiver for folkeoplysningen

Samfundets nuværende og fremtidige tilstand rejser således et overmål af udfordringer, men folkeoplysningen kan være med til at give borgerne redskaber til håndteringen af disse udfordringer.

Med udfordringerne in mente og med afsæt i værdierne kan missionen for den samlede danske folkeoplysning formuleres således:

”Samrådet ser det som folkeoplysningens formål at bidrage til den enkeltes personlige dannelse og uddannelse, og at medvirke til sikring og udvikling af demokratiet. Folkeoplysningen skal gennem sine mangeartede folkeoplysende aktiviteter fremme borgernes medbestemmelse, medansvar og aktive engagement i samfundets udvikling. Folkeoplysningen skal medvirke til at sikre borgernes kendskab til rettigheder og pligter og medvirke til at øge borgernes almenviden og deltagelse i et samfund med frihed, ligestilling og demokrati.

Derfor kunne ”klog af lyst” være et godt slogan for den samlede folkeoplysningsvirksomhed.

Afsnit 2 Opgaven for Dansk Folkeoplysnings Samråd

Dansk Folkeoplysnings Samråds arbejde udspringer af folkeoplysningens kerneværdier og skal søge disse fremmet på samfundsmæssigt og politisk niveau. Samrådet hverken kan eller skal vedtage værdier eller strategier for medlemsorganisationerne. Det er op til hver enkelt medlemsorganisation at fastlægge sin egen mission og strategi.

Samrådets opgave er:

- At synliggøre og dokumentere, at folkeoplysningen har en række svar på de udfordringer, samfundet stiller borgerne overfor.
- At være med til at sikre, at medlemsorganisationerne får de bedst mulige vilkår til at tage udfordringerne op og skabe handling for at virkeliggøre folkeoplysningens værdisæt.
- At være med til at sikre en samfundsforståelse for folkeoplysningens betydning.
- At være den paraply, der skaber rammen om samarbejdet i den folkeoplysende verden.

Der er tre områder, der skal sættes på, for at Samrådet kan være med til at sikre, at folkeoplysningen også i fremtiden kan give svar på samfundets mange

udfordringer.

De tre områder er:

1. Udvikling og erfaringsindsamling

Det er bydende nødvendigt, at folkeoplysningen løbende udvikler sin virksomhed. Derfor skal udviklingsarbejde være et af tre ben i DFSs virksomhed. Der skal ske udvikling af alle dele af den folkeoplysende virksomhed. DFS skal tage initiativ til udviklingsprojekter på væsentlige områder, såsom realkompetencefeltet, nye målgrupper, nye metoder, lærerkvalifikationer, demokratilæringen i foreningslivet, det internationale arbejde etc.

Udviklingsarbejdet skal involvere de relevante medlemsorganisationer, forskningsekspertise, samarbejdsbrancher/organisationer etc. Samrådets udviklingsarbejde skal ikke være en erstatning for medlemsorganisationernes udviklingsarbejde, men et supplement hertil. Det betyder at kontakten til medlemsorganisationernes lokale afdelinger/skoler under et udviklingsarbejdet, f.eks. erfaringsindsamlingsdelen og anden form for dokumentation går via medlemsorganisationerne. Samrådets udviklingsinitiativer skal lægge vægten på tværgående problemstillinger. En forudsætning for udviklingsarbejdet er, at der foregår en bedre og mere systematisk indsamling af erfaringer fra den folkeoplysende verden. Disse vil oftest kunne danne grundlag for og inspirere til ny udvikling.

Sigtet med DFSs udviklingsinitiativer skal være at skabe større viden, give inspiration til fortsat udvikling, skabe bedre resultater samt at koordinere den udvikling, der finder sted, så den gavner den samlede folkeoplysning. Den politiske opbakning kommer kun, hvis folkeoplysningen kan dokumentere sin nytteværdi og kan udvikle og forny sin virksomhed i takt med samfundsforandringerne. Det er her, at DFS kan være med til at gøre en forskel for sine medlemsorganisationer.

2. Lobby og kommunikation

En forudsætning for, at der kan skabes grobund for folkeoplysende aktiviteter, er

en samfundsmæssig forståelse for folkeoplysningens værdi. Derfor er der behov for, at der til stadighed arbejdes for en politisk opbakning til folkeoplysningen. For med den politiske opbakning følger også økonomiske og andre fornødne rammer for at arbejde med folkeoplysning.

Det er derfor nødvendigt, at der tilrettelægges en løbende og intensiv lobby for folkeoplysningen. Samrådet skal i sin virksomhed sikre, at politikere og andre beslutningstagere kender folkeoplysningen, dens styrker og muligheder. Det betyder, at politikerne skal have en langt større viden om, hvad der sker i folkeoplysningens verden, samt et større kendskab til konsekvenser for folkeoplysningen af eksisterende eller kommende lovgivning.

En øget lobby- og kommunikationsindsats betyder ikke, at DFS skal praktisere lobbyisme i relation til al den lovgivning, der vedrører medlemsorganisationernes virke, men det betyder, at DFS skal arbejde for, at beslutningstagerne har et grundlæggende kendskab til folkeoplysningens virke. DFSs lobby og kommunikationsindsats skal være et supplement og ikke en erstatning for medlemsorganisationernes eget arbejde.

Første skridt i en stærkere lobby- og kommunikationsindsats er fastlæggelsen af en egentlig strategi. En sådan strategi skal give svaret på, hvordan DFS kan være med til at sikre en konstant dagsordensættende proaktiv lobby- og kommunikationsindsats, og hvordan der etableres det rigtige beredskab til dagsordens reagerende lobbyarbejde, hvem der er de væsentlige beslutningstagere, hvad det er for holdninger, som DFS skal repræsentere etc.

3. Netværk og samarbejde

Netværk og samarbejde er en uundværlig del af en hver organisations og branches dagligdag. DFS skal arbejde for at styrke netværkene på tværs af medlemsorganisationer. Kun gennem større kendskab til hinanden og i kraft af samarbejde og sparring bliver vi bedre til vores arbejde. Samarbejde og synlighed giver fundament for udvikling og synergi.

Samrådets netværk behøver ikke altid at have repræsentation fra enhver

medlemsorganisation. De kan f.eks. organiseres ud fra et emne, en begivenhed eller en målgrupperelation. DFS skal tage initiativ til at etablere og koordinere disse netværk.

Som supplement hertil skal DFS udvikle og styrke servicen overfor medlemsorganisationerne, f.eks. i forhold til udveksling af materialer og erfaringer fra projekter og lign.

Fra idé til virkelighed

Hvordan gøres dette virkeligt? Det kræver en forandret struktur og nye prioriteringer i Samrådets virksomhed, hvis Samrådet skal blive i stand til at hjælpe medlemsorganisationerne til at få bedre vilkår til at give svar på udfordringerne.

Målet er, at Samrådet skal udvikle sig til at være en projektorganisation, der er i stand til at tilpasse sig de løbende udfordringer samfundet, politikerne og folkeoplysningen selv stiller op.

Det er derfor nødvendigt at prioritere DFSs virksomhed, således den rettes ind mod de tre arbejdsområder.

- Bestyrelsen og sekretariatet skal tilrettelægge virksomheden mod at styrke udviklingsarbejdet, lobbyvirksomheden og netværk og samarbejde. I den forbindelse skal bestyrelsen og sekretariatets mandat styrkes og profilen afklares. Hvem skal tegne og hvordan skal DFS tegnes?
- De økonomiske ressourcer skal målrettes disse tre områder. I størst muligt omfang skal de tre områder bringes til at spille sammen. F.eks. sådan at udviklingsprojekter munder ud i resultater, der kan skabe grundlag for en konkret lobbyindsats (proaktiv lobby) og være fundament for oprettelse af netværk.
- Der skal arbejdes for at skaffe flere midler til udviklingsarbejde og netværksdannelse.

- De eksisterende tipsmidler skal målrettes til de tre arbejdsområder. Dvs. at de søgbare puljer skal målrettes til netværk og udvikling. Og de øvrige midler skal i stigende grad bruges til det fælles arbejde og i mindre grad til at finansiere medlemsorganisationernes drift.

Alle aktiviteter skal gennemgås med henblik på at vurdere, om de positivt påvirker visionen.

Afsnit 3 Medlemsorganisationerne og politikpapiret

Folkeoplysningen er kendetegnet ved og forpligtet på de 5 kerneværdier. For Dansk Folkeoplysnings Samråd betyder det, at organisationen skal tilpasse sin virksomhed for at blive i stand til bedre at understøtte den samlede folkeoplysning og dens 5 kerneværdier.

For medlemsorganisationerne er kerneværdierne en synlig drivkraft i virksomheden – udover organisationernes egne værdier og mål. De fem kerneværdier er således ikke de eneste eksisterende for medlemsorganisationerne. De har egne selvvalgte værdier og mål, men folkeoplysningens 5 kerneværdier indgår som en værdibasis for al folkeoplysende virksomhed.

De konkrete aktiviteter og metoder vil i sagens natur være meget forskellige indenfor den folkeoplysende verden, og derfor vil de 5 kerneværdier også komme til udtryk på mange forskellige måder.

Afslutning

DFS kan ikke fra den ene dag til den anden forandre verden, politikernes syn på folkeoplysning eller dagligdagen for den lokale folkeoplysning. Men vi skal sætte os nogle mål og arbejde fokuseret for at indfri dem. Det ny DFS har folkeoplysningens fem klare kerneværdier at arbejde ud fra.

Folkeoplysningens rolle er til stadighed at være med til at sikre og forny demokratiet ved at skabe en mangfoldig grobund for udviklingen af aktivt medborgerskab. Forudsætningen for, at det kan lykkes, er, at folkeoplysningen

har ordentlige vilkår at arbejde under. DFS kan ved at styrke den idépolitiske profil og iværksætte synlige udviklingsprojekter forbedre lobbyvirksomheden og netværksdannelsen – og der igennem at være med til at sikre medlemsorganisationerne forbedrede vilkår.

Det tager tid, det har konsekvenser for prioriteringen af ressourcerne, men det skal gøres. Processen med debatten om Folkeoplysningens fremtid har vist, at der er opbakning til den nødvendige indsats. Nu skal der sættes handling bag ordene.

Vedtaget af

Dansk Folkeoplysnings Samråds repræsentantskab den 1. november 2004.